

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอย ของ
องค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี^๑
Relationship between Citizen Participation and Waste Management Efficiency of
Sakaerab Subdistrict Administrative Organization, Khoksamrong District,
Lopburi Province.

ปยุตา เทพอารักษ์^๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1). ศึกษาประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี 2). ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี 3). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชน กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ วิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนในเขตตำบลสะแกราบ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน โดยใช้การทดสอบ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย เป็นรายด้านมากที่สุดคือ ด้านการทำลาย รองลงมาคือด้านการเก็บรวบรวม และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการขนส่ง

2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนเป็นรายด้านมากที่สุดคือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการขยะมูลฝอย ประสิทธิภาพ

Abstract

Objective of this study are 1) to examine the efficiency of waste management of Sakaerab Subdistrict Administrative Organization ,Khoksamrong District Lopburi 2) to study level of citizen participation in waste management of Sakaerab Subdistrict Administrative Organization, Khoksamrong District Lopburi 3) to investigate the relationship between citizen

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการทวิปริญญาโท หลักสูตรทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

participation and waste management efficiency of Sakaerab Subdistrict Administrative Organization, Khoksamrong District, Lopburi Province. Collecting data by questionnaires using sample size 120 residences of Sakaerab Subdistrict. The statistical methods used for data analysis were percentage, Mean, Standard deviation and Pearson Product Moment Correlation Coefficient. The results revealed as follow:

1. The result showed that waste management efficiency of Sakaerab Subdistrict Administrative Organization were at high level. The efficiency level from high to low are as follow: Waste disposal, Garbage collection and Waste transportation respectively.

2. People living in Sakaerab Subdistrict Administrative Organization had a medium level of participation in waste management. The participation level from high to low are as follow: Receiving benefits, Taking part in the practice, Evaluation and Decision making processes respectively.

3. The relationship of the citizen participation and the efficiency of waste management of Sakaerab Subdistrict Administrative Organization are at low level. ($r = 0.252$) With statistical significance level of .05 in the same positive direction.

Keywords: Participation, Waste Management, Efficiency

ความสำคัญของปัญหา

แผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอย (พ.ศ. 2559 – 2564) ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบทิศทางการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษและขยะอันตรายของประเทศ มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการขยะการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน และที่สำคัญได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ อย่างชัดเจน กระทรวงมหาดไทยในฐานะหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบขยะมูลฝอยชุมชน ประกอบกับเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นไปตามกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ และแนวทางที่เหมาะสม จึงเป็นพันธกิจและภารกิจที่จำเป็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของทั้งจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสามารถดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานภายใต้กระทรวงมหาดไทยไว้ โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างภายในพื้นที่ให้หมดไป โดยดำเนินการปิด

และ/หรือปรับปรุงฟื้นฟูสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเดิมให้ถูกต้อง ดำเนินการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในพื้นที่ และจัดระบบการเก็บรวบรวมขนส่งขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนแบบแยกประเภทเพื่อส่งกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ จัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อรองรับการจัดการขยะมูลฝอยหรือการกำจัดขยะมูล

ฝอย ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในการคัดแยก เก็บรวบรวม การเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยให้เหมาะสม จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับท้องถิ่น สนับสนุนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจและร่วมมือในการดำเนินโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ตั้งแต่ต้นทาง (กระทรวงมหาดไทย,2563)

ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ใน พ.ศ. 2561 ประมาณ 27.93 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.05 จาก พ.ศ. 2560 ที่มีปริมาณ 27.37 ล้านตัน เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมืองและการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมืองในหลายพื้นที่ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ

ไทยทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ในขณะที่ อัตราการเกิดขยะมูลฝอยต่อคน ประมาณ 1.15 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2560 ที่มีปริมาณ 1.13 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ เป็นขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ประมาณ 4.85 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 17 และในพื้นที่ 76 จังหวัด ประมาณ 23.10 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 83 รองลงมาเกิดในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและพัทยา มีปริมาณ 2,591 ตันต่อวัน จังหวัดนครราชสีมา มีปริมาณ 2,480 ตันต่อวันและจังหวัดสมุทรปราการ มีปริมาณ 2,449 ตันต่อวัน โดยทั้ง 4 จังหวัด เป็นจังหวัดที่มีปริมาณขยะมากกว่า 2,000 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2562ก)

ใน พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 10.85 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 38.85 ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนทั้งหมด ลดลงร้อยละ 7.19 จาก พ.ศ. 2560 ที่มีปริมาณ 11.69 ล้านตัน ส่วนที่เหลือเป็นขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างไม่ถูกต้องประมาณ 7.32 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 26.21 ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.09 จาก พ.ศ. 2560 ที่มีปริมาณ 7.17 ล้านตัน ส่วนขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์มีประมาณ 9.76 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 34.94 ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนทั้งหมด เพิ่มขึ้นร้อยละ 14.69 จาก พ.ศ. 2560 ที่มีปริมาณ 8.51 ล้านตัน เนื่องจากการคัด

แยกบริเวณต้นทาง เมื่อพิจารณาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2552-2561) พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในช่วงหลัง พ.ศ. 2557 พบว่า การจัดการขยะมูลฝอยมีแนวโน้มดีขึ้น หลังจากที่มีการประกาศให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ โดยมีปริมาณขยะที่มีการนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เนื่องจากรัฐบาลมีการส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

การขยายตัวของชุมชนเมืองและการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายพื้นที่ได้ประสบปัญหาไม่สามารถจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการที่เหมาะสม และเกิดความขัดแย้งในการดำเนินการ ปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจำเป็นจะต้องได้รับการจัดการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขยายตัวและรุนแรงยิ่งขึ้น เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น,2548) โดยกฎหมายได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ดังนี้ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการ

และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง พ.ศ.2546 มาตรา 67 กำหนดว่าภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้ (2) รักษา

ความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น,2546)

จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาปริมาณขยะ โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมือง และชุมชนขนาดใหญ่ เนื่องจากการขยายตัวของภาคธุรกิจต่าง ๆ การจัดการขยะมูลฝอยมีปัญหาในทุกขั้นตอนตั้งแต่การคัดแยกจากแหล่งกำเนิด การเก็บรวบรวม การเก็บขนไปกำจัด และการกำจัดขยะที่ไม่ถูกหลักวิชาการ สถานการณ์ปัญหาขยะในพื้นที่จังหวัดลพบุรีเริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และการขยายตัวของชุมชน ทำให้มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ตลอดจนขาดแคลนพื้นที่กำจัดขยะ หรือมีพื้นที่กำจัดขยะแต่อาจไม่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนบริเวณใกล้เคียง โดยข้อมูลปริมาณขยะของจังหวัด ตั้งแต่ปี 2557-2559 พบว่า มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี 2559 จังหวัดลพบุรีมีปริมาณขยะมากกว่า 3 แสนตัน/ปี และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นด้วยสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น แต่ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาขยะมูลฝอย

สะสม ตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา ปริมาณขยะมูลฝอยสะสมของจังหวัดลพบุรีลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2559 ปริมาณขยะสะสมลดลงเหลือประมาณ 1.25 แสนตัน ปริมาณขยะสะสมที่ลดลงแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพ การกำจัด และการนำขยะไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เมื่อวัดด้วยประสิทธิภาพในการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยครอบคลุมทุกพื้นที่ ก็พบว่ามีส่วนเพื่อสูงขึ้นทุกปีโดยเฉพาะในปี 2559 คิดเป็นร้อยละ 77.8 (สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี,2560)

องค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่เล็งเห็นความสำคัญ และพยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย โดยมีการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เช่น โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โครงการขยะอันตรายแยกไซ่ พยายามเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาขยะมูลฝอยของตำบลสะแกราบได้อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นข้อมูลให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชน กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

สมมุติฐานการวิจัย

1. ประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับสูง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับสูง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

รัฐพล ศรีธรรมมา (2560) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นกระบวนการที่เรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย ในการเข้าไปแสดงความเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อร่วมกันค้นหาทางเลือกในการตัดสินใจ โดยการมีส่วนร่วมนี้ บุคคลจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการ โครงการ และการติดตามประเมินผลโครงการด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย แต่ทั้งนี้การพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงความสมดุลของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphoff (1981) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนด ทางเลือกกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง และการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรม ใด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับ โครงการทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วมรับ ประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับได้แก่

3.1 ผลประโยชน์ด้านวัตถุคือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้นหรือการมีสาธารณูปโภคที่ เพียงพอ มีประสิทธิภาพ หรือคุณภาพดี

3.2 ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือมีการ รู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการให้บริการสังคมอื่นๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น

3.3 ผลประโยชน์ส่วนบุคคลได้แก่ การมีความนับถือตนเองมากขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงความ มีประสิทธิภาพของตนเอง

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งที่สำคัญที่ต้องสังเกต คือ ความคิดเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน โครงการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการเช่น การประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะทำงานหรือ คณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการ พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้อาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980) กำหนดเป็นตัวแปรต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในรูปของแข็ง ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และสัตว์ ทั้งจากการบริโภค การผลิต การขับถ่าย การดำรงชีวิตและอื่นๆ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548)

ของเสีย หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสาร หรือ วัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลว หรือก๊าซ (พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2535)

มูลฝอย หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร แก้ว มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น (พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง, 2535)

การจัดการขยะมูลฝอย

รัฐพล ศรีธรรมมา (2560) กล่าวว่า

1. การเก็บรวบรวม คือ ขั้นตอนแรกของการจัดการขยะ โดยการเก็บขยะมูลฝอยไว้ในภาชนะรวมถึงการรวบรวมขยะมูลฝอยแล้วนำไปใส่ยานพาหนะเพื่อรอการขนถ่ายต่อไปยังแหล่งกำจัด

2. การขนส่ง คือ การนำขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากชุมชนใส่ยานพาหนะแล้วไปยังสถานที่กำจัดหรือทำประโยชน์อื่นๆ

3. การกำจัดหรือทำลาย คือ กระบวนการกำจัดขยะอันตรายชุมชนที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยดำเนินการอย่างถูกต้องและปลอดภัยในการบำบัดและกำจัดขยะอันตรายชุมชนจะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน และบำบัดเหล่านั้นด้วยกระบวนการทางกายภาพ หรือทางชีวภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

อนันท์ งามสะอาด (อ้างถึงใน ตระกูล อมรนาถ, 2559, หน้า 14) อธิบายว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง กระบวนการ การดำเนินงาน ที่มีลักษณะ ดังนี้

1. ประหยัด (Economy) ได้แก่ประหยัดต้นทุน (Cost) ประหยัดทรัพยากร (Resources) และประหยัดเวลา (Time)

2. เสร็จทันตามกำหนดเวลา (Speed)

3. คุณภาพ (Quality) โดยพิจารณาทั้งกระบวนการตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) หรือ วัตถุดิบ มีการคัดสรรอย่างดีมีกระบวนการ

ดำเนินงาน กระบวนการผลิต (Process) ที่ดีและมีผลผลิต (Output) ที่ดีดังนั้น การมีประสิทธิภาพจึงต้องพิจารณากระบวนการดำเนินงานว่า ประหยัด รวดเร็ว มีคุณภาพของงานซึ่งเป็น กระบวนการดำเนินงานทั้งหมด

จากการศึกษาความหมายของประสิทธิภาพสรุปได้ทำให้พิจารณาจากกระบวนการดำเนินงาน ดังนั้นจึงได้กำหนดตัวแปรในการวัดประสิทธิภาพ ในสามด้าน ได้แก่ 1.ด้านการเก็บรวบรวม 2.ด้านการขนส่ง 3.ด้านการทำลาย เพราะกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ประกอบไปด้วย 3 กระบวนการข้างต้น

สรุปผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมกับการจัดการขยะ

จากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมกับการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{x} = 3.56) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ (\bar{x} = 3.99 และ S.D. = .64) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการปฏิบัติ (\bar{x} = 3.89 และ S.D. = .59) และ ด้านการตัดสินใจ (\bar{x} = 2.94 และ S.D. = .94) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชน กับ ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย

จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนบางประเด็นมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี โดยการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย

ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย

จากการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการขยะของอบต.อยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 4.28 และ S.D. = .42) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการทำลาย (\bar{x} = 4.36 และ S.D. = .52) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเก็บรวบรวม (\bar{x} = 4.31 และ S.D. = .47) และ ด้านการขนส่ง (\bar{x} = 4.21 และ S.D. = .53)

อภิปรายผลจากการวิจัย

1. ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมกับการจัดการขยะอยู่ในระดับมาก โดยจำแนกแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการตัดสินใจ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจกับการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า เสนอกำหนดจุดวางถังขยะในชุมชนให้ อบต.ทราบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจาก วิธีในการเสนอกำหนดจุดวางถังขยะประชาชนสามารถทำได้โดยการแจ้งที่สำนักงานอบต.เท่านั้น ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สะดวกในการมาเสนอ ทำให้การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

1.2 ด้านการปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกับการจัดการขยะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า กล่าวตักเตือนเมื่อเห็นคนในชุมชนไม่คัดแยกขยะ เนื่องจาก การทิ้งขยะของประชาชนเป็นการทิ้งภายในบ้านแล้วนำถุงขยะมาใส่ถังของ อบต. อีกครั้งหนึ่ง ทำให้ไม่สามารถมองเห็นได้ว่าการคัดแยกขยะมาหรือไม่ จึงไม่สามารถตักเตือนให้คัดแยกขยะได้

1.3 ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการขยะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า การได้รับความรู้จากการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจาก ประชาชนที่เข้ารับการฝึกอบรมยังนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่เต็มที่ เพราะยังคงมีการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามที่ได้รับจากการฝึกอบรม

1.4 ด้านการติดตามและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า การตอบแบบประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยของอบต. มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจาก อบต.มีการลงพื้นที่เพื่อเก็บแบบประเมินผลการจัดการขยะน้อยครั้งเกินไป ประชาชนส่วนใหญ่ที่ตอบจะเป็นผู้เข้ามาใช้บริการในสำนักงานอบต.เป็นส่วนใหญ่ ประชาชนที่ห่างไกลจึงไม่สะดวกในการมาตอบแบบสอบถาม

2. ด้านประสิทธิภาพการจัดการขยะ พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการขยะของอบต.อยู่ในระดับมาก โดยจำแนกแต่ละด้าน ได้ดังนี้

2.1 ด้านการเก็บรวบรวม พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการขยะ ด้านการเก็บรวบรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่อบต.มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจาก เวลาที่ประชาชนเห็นเจ้าหน้าที่เก็บขยะอาจไม่เห็นว่ามีการคัดแยกเพราะเจ้าหน้าที่จะเก็บรวบรวมขยะมาก่อนแล้วจะนำมาคัดแยกที่สำนักงาน อบต. หลังจากจัดเก็บขยะครบตามกำหนดในแต่ละวันเพื่อความรวดเร็วในการจัดเก็บและสามารถจัดเก็บขยะได้ครบทุกหมู่บ้านตามที่กำหนดในแต่ละวัน

2.2 ด้านการขนส่ง พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการขยะ ด้านการขนส่ง อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า รถในการเก็บขยะมีสภาพใช้งานได้ดี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจาก รถที่ใช้ใน

การเก็บขยะในปัจจุบัน เป็นรถที่ใช้มาแล้วค่อนข้างนาน จึงค่อนข้างจะล้าสมัย ไม่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมือนรถรุ่นใหม่ ๆ

2.3 ด้านการทำลาย พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการขยะ ด้านการทำลาย อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่นำขยะอันตรายไปกำจัดอย่างถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจาก อบต.ไม่ได้เป็นผู้

ทำลายขยะอันตรายเองแต่เป็นการรวบรวมไปให้ทาง องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)ไปทำลายแทน ทำให้ประชาชนไม่เห็นวิธีการกำจัดขยะอันตรายของ อบต.

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการขยะ แต่อยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และจะ นำผลการศึกษากการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยมาเป็นข้อมูลให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการยิ่งขึ้นไป

ข้อเสนอแนะผลจากการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน

ด้านการตัดสินใจ การจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านของทางอบต.ควรจัดอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมแบบยั่งยืน ประชาชนในเขตพื้นที่ที่สามารถแจ้งปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขได้ครอบคลุมในทุกด้านๆของปัญหาต่อชุมชน

ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ เนื่องจากประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการสร้างรายได้เสริมที่เกิดจากการคัดแยกขยะ อบต.ควรมีการจัดตั้งโครงการเฉพาะเกี่ยวกับขยะ เช่น ธนาคารขยะ เป็นต้น เพื่อเป็นการสะดวกต่ออบต.ในการคัดแยกประเภทด้วย

2. ประสิทธิภาพการจัดการขยะ

ด้านการเก็บรวบรวม เนื่องจากในเขตตำบลสะแกราบ ยังมีตรอก ซอยบางแห่งยังมีถังขยะชนิดแยกประเภท ตั้งไว้ตามจุดที่รองรับขยะไม่ครบทุกจุด ควรให้เจ้าหน้าที่อบต.ที่รับผิดชอบในส่วนนี้ ลงพื้นที่สำรวจถังขยะแยกประเภทให้ทราบจำนวนที่ชัดเจนและดำเนินการจัดหาตั้งไว้ที่จุดให้ครบถ้วน

ด้านการขนส่ง เนื่องจากสภาพรถเก็บขยะในปัจจุบันอยู่ในสภาพเก่า ควรให้อบต.มีการจัดหางบประมาณในการซื้อรถขยะแบบใหม่ หรือรุ่นใหม่ เพื่อความทันสมัยและการรองรับขยะในปริมาณได้มากขึ้น

ด้านการทำลาย เนื่องจากอบต.ไม่มีบ่อขยะของตนเองต้องไปทิ้งที่บ่อขยะของอบต.อื่นซึ่งมีการกำจัดที่ยังไม่ต่อเนื่อง เพราะมีขยะปริมาณสะสมค่อนข้างมาก อบต.ควรมีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการกำจัดขยะหรือชี้ปัญหาของสภาพบ่อขยะให้ประชาชนได้รับทราบเพื่อจะได้ให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อบต. อบต.ควรดำเนินการทำลายเองโดยอาจจะไปศึกษาการทำลายที่ไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมจากอบต.แห่งอื่นแล้วนำมาปรับใช้ในพื้นที่อบต.เองเพื่อให้การทำลายขยะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปอาจจะศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของอบต. เช่น ด้านงบประมาณ ด้านแนวทางการปฏิบัติงาน เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลหรือข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประสิทธิภาพชัดเจนขึ้น
2. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ควบคู่กับการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ชัดเจนขึ้น
3. ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยอย่างต่อเนื่องในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่ตำบลสะแกราบ เพื่อที่จะพัฒนาให้ประชาชนและหน่วยงานราชการในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
4. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการวิจัยถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า กระบวนการแต่ละกระบวนการมีความสำคัญอย่างไร เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน และเป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง
5. ศึกษาแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยโดยให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตตำบลสะแกราบ
6. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยกับอบต.ในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีการกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำมาเป็นต้นแบบปรับใช้ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ.(2554).ข้อมูลปริมาณมูลฝอยของ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล.กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.(2546).พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546.กรุงเทพฯ:กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.(2548).คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น(แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนพัฒนาสามปีและแผนดำเนินงาน).กรุงเทพฯ:กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กระทรวงมหาดไทย.(2560).แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน”จังหวัดสะอาด”ประจำปี พ.ศ.2563
- รัฐพล ศรีธรรมมา. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนและประสิทธิภาพการจัดการขยะ ของเทศบาลตำบลเขาพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559).แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12
- สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี/ (2560)./ วิเคราะห์และสรุปสถานการณ์จากชุดข้อมูลกลาง เรื่อง “ขยะ” จังหวัดลพบุรี/ สืบค้นเมื่อ24 ธันวาคม 2563,/ จากเว็บไซต์:
http://lopburi.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=215:analywas te&catid=80&Itemid=622
- อรรถัย ก๊กผล.(2552).คู่มือ คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น.กรุงเทพฯ:จรัญสนิหงศ์ การพิมพ์
- Becker,S., & Neuhauser, D.(1975).The Efficient Organization.New York:Elsevier Scientific.
- Cohen,J.M.,&Uphoff,N.T.(1981).Rural Development Participation:Concept and measures for Project Design Implementation an Evaluation. Ithaca,NY:Rural Development Committee Center for International Studies,Cornell University.